

Recenzja książki Julii Elżbiety Kapelańskiej:

Klonowanie człowieka i embrionalne komórki macierzyste w świetle prawa międzynarodowego i porównawczego, Toruń 2006, str. 124

Autorka porusza aktualne i kontrowersyjne zarazem zagadnienie klonowania człowieka i embrionalnych komórek macierzystych. Rozwój biotechnologii, genetyki i medycyny sprawia, że coraz częściej współczesne społeczeństwa, dysponując technicznymi możliwościami, stają przed dylematami moralnymi, etycznymi i prawnymi ich wykorzystania. Nie ma dotychczas w literaturze polskojęzycznej monografii na ten temat. Wybór tematu badań należy uznać za szczególnie trafny. Zagadnienie klonowania człowieka i embrionalnych komórek macierzystych Autorka ukazuje w płaszczyźnie prawa międzynarodowego i porównawczego.

Układ pracy jest poprawny i logiczny. Praca składa się z wstępu, sześciu rozdziałów oraz zakończenia. J.E. Kapelańska rozpoczyna od określenia celu pracy, jakim jest „(...) przedstawienie i dokonanie analizy aktów prawnych i dokumentów wydanych przez organizacje międzynarodowe oraz wybrane państwa, dotyczących zagadnień klonowania człowieka oraz embrionalnych komórek macierzystych” (str. 7).

Rozdział pierwszy zatytułowany: „Klonowanie człowieka i embrionalne komórki macierzyste – kwestie medyczne i etyczne” zawiera definicje podstawowych pojęć. Autorka wskazuje, iż klonowanie rodzi wiele kontrowersji etycznych i religijnych.

W rozdziale drugim omówione zostały istniejące regulacje międzynarodowe. J.E. Kapelańska, analizując stanowisko ONZ, UNESCO, WHO i WMA wobec problemu klonowania i badań nad zarodkowymi komórkami macierzystymi stwierdza, że „(...) na szczeblu uniwersalnym nie udało się wypracować konsensusu i wydaje się to mało prawdopodobne do osiągnięcia w przyszłości” (str. 27). Oceniając dokonania Rady Europy w tej dziedzinie Autorka wskazuje, iż większość przyjętych instrumentów tworzy standardy zalecane przyjęte w trybie rezolucji i rekomendacji. Zasadnie wskazano, iż jest to właściwa droga po-

szukiwania trudnego konsensusu (str. 28–29). Ważne jednak znaczenie dla omawianej tematyki ma Konwencja o prawach człowieka i biomedycynie z 1997 roku wraz z protokołami dodatkowymi. Cel konwencji – osiągnięcie większej jedności i współdziałanie państw przy korzystaniu z dobrodziejstw biologii i medycyny, zdaniem Autorki, nie został całkowicie osiągnięty. Rozdział drugi zawiera również analizę prawa wspólnotowego. Autorka wskazuje, iż Parlament Europejski zachowuje niezmiennie stanowisko w kwestii wprowadzenia ogólnego zakazu klonowania reprodukcyjnego i ewoluujące w odniesieniu do klonowania terapeutycznego. Prawo wspólnotowe do zagadnień klonowania odnosi się w wiążących aktach prawnych. Przyjęte jednak dyrektywy, będące wynikiem kompromisu, zawierają elastyczne podejście do omawianej tematyki (str. 44).

Ze względu na temat pracy oraz jej cel, kluczowe znaczenie posiadają rozdziały trzeci i czwarty. Dokonana tam została analiza prawno-porównawcza ustawodawstw krajowych wybranych państw oraz Polski. Autorka w ciekawy sposób analizuje wewnętrzne regulacje i orzecznictwo. Zasadniczo Pani Kapelańska konkluduje, iż analizowane przez nią regulacje prawne różnią się od siebie w znaczący sposób. Jedność wydaje się być osiągnięta, podobnie jak w prawie międzynarodowym, jedynie w stosunku do klonowania reprodukcyjnego. Polski system prawny jest w tej dziedzinie niejasny i nieprecyzyjny. Autorka jest zdania, iż w Polsce nie jest prawnie dopuszczalne pobieranie komórek macierzystych z embrionów *in vitro* (str. 83).

W rozdziale piątym poruszono jeden z istotnych problemów związanych z klonowaniem człowieka oraz embrionalnych komórek macierzystych, a mianowicie związane z tym aspekty ochrony własności intelektualnej. W sposób ciekawy Autorka odpowiada na pytanie, czy procesy klonowania człowieka oraz tworzenia embrionalnych komórek macierzystych i ich zastosowania mają zdolność patentową.

Rozdział szósty dotyczy wolności badań naukowych w dziedzinie klonowania i embrionalnych komórek macierzystych a godności i integralności człowieka. Podkreślono w nim, iż wyłączny interes nauki i społeczeństwa nie może przeważać nad interesem i dobrem istoty ludzkiej. Zakazy badań naukowych powinny być zastąpione (...) „skutecznym egzekwowaniem prawa, uniemożliwiającym wykorzystywanie

nauki w sposób niezgodny z potrzebami i wolą konkretnego człowieka” (str. 107).

Autorka w interesujący sposób przedstawia trudną i skomplikowaną tematykę klonowania człowieka oraz embrionalnych komórek macierzystych. Zaletą pracy jest jej interdyscyplinarny charakter. Analizie poddano istniejące regulacje międzynarodowe, krajowe, jak i istniejące orzecznictwo. Poza aspektem prawnym, Autorka dostrzega także medyczny i etyczny. Gorąco polecam uwadze czytelników recenzowaną książkę.